

LITTERATURVETENSKAPEN I SVERIGE

Analys av en begreppsförvirring

av Esbjörn Nyström

Litteraturvetenskapen i Sverige – ett ämne?

I *TFL* 2007:1-2 inleds en recension med orden: »Att svenska litteraturvetenskapliga avhandlingar skrivs på engelska hör inte till vanligheterna«.¹ Detta tas uppenbarligen för givet, men påståendet är just på grund av detta värt en närmare granskning. Vilka avhandlingar är det som avses, och hur ofta skrivs egentligen »svenska litteraturvetenskapliga avhandlingar« på engelska?

I tidningen *Universitetsläraren* refereras 2004 ett uttalande av litteraturvetaren Sara Danius, som gett »en känga åt den provinsiella litteraturforskningen i Sverige, 90 procent studerar svensk litteratur.«² Var detta en korrekt beskrivning av svensk litteraturforskning år 2004? Något liknande antyds i ett pressmeddelande om Hanne-Lore Anderssons avhandling *Doxa och debatt* 2008: »Varför forskar våra litteraturvetare fortfarande mest på svenska, moderna och företrädesvis manliga författarskap?«³ Vilka, blir motfrågan, är »våra litteraturvetare«?

Den terminologiska oklarhet inom svensk litteraturvetenskap som är föremål för granskning i denna artikel, är inte vilken som helst: den rör själva ordet »litteraturvetenskap«. Bakom en märklig användning av denna term ligger någonting djupare fördolt – en skevhet

inom ämnesstrukturen på det litteraturvetenskapliga fältet i Sverige och en ovilja att kännas vid denna skevhet.

»Litteraturvetenskap« betecknar dels en vetenskaplig disciplin, dels ett svenskt universitetsämne. Jag stöder mig i definitionen av *disciplin* och *ämne* på Søren Kjørup, som ser *vetenskapliga discipliner* (eller *vetenskaper*) som ideella entiteter och *ämnena* som administrativa enheter.⁴ Enligt detta sätt att se utgörs ämnet litteraturvetenskap av delar av en disciplin, litteraturvetenskapen, vilken även finns företrädd inom andra ämnen, exempelvis inom ämnet spanska. Detta ämne omfattar i sin tur förutom delar av disciplinen litteraturvetenskap även delar av disciplinen språkvetenskap (lingvistik), i båda fallen de delar som rör texter/yttranden på spanska språket. För att skilja på disciplinen och ämnet »litteraturvetenskap« kommer jag att omtala det sistnämnda med förkortningen »LV«.

I det följande kommer jag att belysa på vilket sätt företrädare för LV betraktar sitt eget ämne i relation till det större litteraturvetenskapliga fältet i Sverige. I vilken utsträckning gör de överhuvudtaget en sådan distinktion när de i olika sammanhang beskriver eller debatterar det egna ämnet? Detta skall vägas mot inte enbart ett antal röster utifrån utan framför allt en del statistiskt belagda fakta. Nära sammankopplade med frågan om LV:s position inom

(snarare än dess identitet med) litteraturvetenskapen i Sverige är även vissa element i LV:s uppbyggnad och ämnesidentitet, som även de kommer att betraktas närmare.

LV är ett debattglatt ämne med återkommande offentliga diskussioner om ämnets inriktning och dess betydelse både inom vetenskapssamhället och i samhället i stort. Trots betydande åsiktsskillnader är man enig på en punkt: LV har varit och är liktydigt med »det akademiska litteraturstudiet i Sverige«⁵, som nämns i förordet till andra bandet i en historik över LV, utgiven av Bengt Landgren. Anders Johanssons jämförelse mellan »litteraturforskningen« i de skandinaviska länderna, som inledde en större debatt i *TFL* 2000-2001, är ett annat exempel:

den svenska litteraturforskningen framstår, enligt min mening, för det första som teoretiskt underutvecklad i jämförelse med den danska och norska, för det andra är den mer inhemskt provinsiell. Mot den beskrivningen kan man naturligtvis invända genom att lyfta fram flera enskilda lysande undantag, men det förändrar i grund och botten ingenting: undantagen är just undantag; i stort är beskrivningen – det hävdar jag bestämt – riktig.⁶

Johansson jämför emellertid inte »litteraturforskningen« i länderna, utan LV och de ämnen i Norge och Danmark som bedriver allmän litteraturvetenskap. Dessa tre är inte jämförbara storheter. Det »inhemskt provinsiell[a]« i LV bland annat ifråga om materialval skulle enligt Johansson kunna försvaras som »ett värnande om det svenska litterära och litteraturvetenskapliga arvet«.⁷ Det problemet finns varken i *allmenn litteraturvitenskap*⁸ eller i det danska ämnet *litteraturvidenskab*, då både Norge och Danmark har separata litteraturvetenskapliga modersmålsfilologier.

I sammanhanget hänvisar Johansson till hur redaktörerna för *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* i denna tidskrifts allra första nummer 1998 beskrivit läget inom norsk litteraturforskning. Även om dessa utgår från det egna ämnet, *allmenn litteraturvitenskap*, ser de detta ämnes företrädare som en del av den större gruppen

»litteraturforskere« i Norge,⁹ en distinktion som Johansson inte omnämner.

För Johansson är »den svenska litteraturforskningen« synonym med LV. Litteraturforskningen inom de främmande språken, engelska, tyska, franska, spanska med flera blir, sina litteraturvetenskapligt inriktade professorer, lektorer, doktorander och forskarutbildningar till trots, ignorerad. Den litteraturvetenskap som bedrivs inom dessa ämnen torde knappast kunna betecknas som »inhemskt provinsiell«.¹⁰

Debatten i *TFL* 2000-2001 rörde »litteraturvetenskapen på 2000-talet«. Att »litteraturvetenskapen« är lika med LV är alltid underförstått;¹¹ det framgår också av formuleringar som »vi [...] på våra institutioner för litteraturvetenskap« och »vår grundkurs i ämnet«.¹²

Samma fenomen kan iaktas i Torbjörn Forslids och Anders Ohlssons bok *Hamlet eller Hamilton?* (2007). »Ett sätt att få överblick över vad dagens svenska litteraturforskare sysslar med är att gå till *Samlaren. Tidskrift för svensk litteraturvetenskaplig forskning*«, konstaterar författarna, och de kan utifrån en nylig årgång bland annat visa att »svenskt material« överväger i specialartiklar och i anmälda verk.¹³ Frågan är dock vad *Samlaren* egentligen ger en representativ bild av: litteraturvetenskaplig forskning i Sverige eller i LV. Om man – som Forslid och Ohlsson gör här – framställer det som om »svenska litteraturforskare« nästan aldrig sysslar med annat än svensk litteratur, har man exkluderat en mycket stor andel av de svenska litteraturforskarna.

Även de gånger språkämnen undantagsvis nämns av LV-företrädare ges prov på liknande attityder. Thomas Olsson skriver 2002, att Sverige intar »en unik ställning« i det att språk- och litteraturstudier inte bildar en ämnesmässig helhet:

I Sverige kan man utmärkt väl studera den svenska litteraturen utan att studera svenska språket, och man kan studera den franska litteraturen utan att studera franska språket. Helt och fullt håller

visserligen inte denna beskrivning av läget. En del institutioner i moderna språk innehåller också avdelningar och grenar som ägnar sig åt respektive lands och språkområdes litteratur, men i princip är detta undantag från en regel. Framför allt gäller att det i Sverige inte finns någon litteraturvetenskaplig institution för studiet av endast den svenska litteraturen och språket.¹⁴

Avsaknaden av en litteraturvetenskapligt inriktad modersmålsfilologi är mycket riktigt ett svenskt särdrag. Passusen om fransk litteratur är däremot missvisande, och var det även 2002. Det som är möjligt i Sverige inom LV:s ram, att läsa några franskspråkiga verk i svensk översättning, är inte liktydigt med att »studera den franska litteraturen«. Specialstudier i franskspråkig litteratur skedde 2002 och sker fortfarande inom ramen för ämnet franska, där även det franska språket studeras. Det är uppseendeväckande att Olsson genom ordvalet »undantag« försöker frammana bilden av den svenska litteraturvetenskapliga ämnesstrukturen som en ettämnestransstruktur ännu på 2000-talet.

Rörande 1900-talets mitt är situationen en annan, men även här är ettämnestransmodellen principiellt felaktig. Anna Nordenstams avhandling om tidiga kvinnliga litteraturhistoriker i Sverige innehåller en förteckning rubricerad »De första kvinnliga litteraturhistorikerna vid universiteten och högskolorna i Sverige 1909–1950«.¹⁵ Här saknas en svensk kvinnlig litteraturhistoriker som disputerade i Uppsala år 1950, Aina Rubenius. Hennes avhandling, *The Woman Question in Mrs. Gaskell's Life and Works*, är ofta citerad i den senare internationella Gaskell-forskningen. Ämnet var dock inte litteraturhistoria med poetik, utan engelska.

Intressant är Rubenius avhandling även ur en annan aspekt. Nordenstam konstaterar i sin »utblick« några tendenser bland de disputerade kvinnliga »litteraturhistorikerna«: avsaknaden av »könsperspektiv« och förkärleken för manliga författarskap som studieobjekt. Som pionjär för könsperspektivet anförs Karin Westman Bergs avhandling om Almqvist

från 1962.¹⁶ Aina Rubenius avhandling anlägger dock, 12 år tidigare, just ett könsperspektiv och belyser ingående Elizabeth Gaskells förhållande till och litterära bearbetning av kvinnofrågan och kvinnorörelsen. Ettämnestransmodellen gör att Rubenius pionjärsats inom den litteraturhistoriska forskningen i Sverige inte uppmärksammas, trots Nordenstams i andra hänseenden öppna hållning i frågan »Vad är en litteraturhistoriker?«.¹⁷

Förhållandet mellan LV och övrig litteraturvetenskap i Sverige kan tyckas ha tydliggjorts och förbättrats genom en rad samarbeten under senare år, exempelvis forskningsprojektet »Litteraturen i världsperspektiv«. Stefan Helgesson, LV-företrädare i projektet, beskriver detsamma 2002: »där samsas språkvetare med litteraturvetare i ett försök att inventera förutsättningarna för att skriva en världslitteraturhistoria«.¹⁸ De allra flesta företrädarna för språkämnen hade en genuint litteraturvetenskaplig forskar-kompetens; bara ett litet fåtal var lingvister. Med tanke på att Helgesson i artikeln använder termen »svensk litteraturvetenskap«¹⁹ som synonym med LV och att poängen tycks bestå i samarbete mellan olika ämnen, är termen »litteraturvetare« här uppenbarligen begränsad till LV:s företrädare. Övriga litteraturvetare i projektet ses som »språkvetare«, vilket är i hög grad förvirrande, om man betänker att språkämnen i Sverige på forskningssidan är uppdelade i åtminstone två inriktningar – en språkvetenskaplig (=lingvistisk) och en litteraturvetenskaplig.²⁰ I Per Erik Ljungs senare beskrivning av samma projekt sägs de andra vara »specialister«, men inte litteraturvetare: »Tanken var att samla specialister från de s.k. småspråken – däribland kinesiska, japanska, arabiska, turkiska – och litteraturvetare i ett större samarbete [...]«.²¹

I SR P1:s kulturprogram *Nya Vägen* 21/4 2009 diskuterade tre LV-forskare »litteraturvetenskapens« situation i Sverige – men det var LV man diskuterade. Varför ses då inte språkämnenas litteraturvetenskap som en del

av samma fält? Varför räknas en avhandling om Wallace Stevens till »den svenska litteraturforskningen« om den läggs fram i LV, men inte om den läggs fram i ämnet engelska? Det finns säkert ett samband med en nedlåtande attityd som sällan uttalas högt, men vars existens Alvstad och Castro konstaterar: »In Swedish academia, the 'literature group' within foreign language departments has traditionally not really been considered 'intellectual enough' by their comparative literature or philosophy colleagues.«²²

Litteraturvetenskapen i Sverige – försök till helhetsbild

Att LV inte skulle utgöra »litteraturvetenskapen i Sverige« på samma sätt som exempelvis ämnet etnologi utgör »etnologin i Sverige« är, som synes, en för svenska förhållanden (åtminstone inom LV men säkerligen även för åtskilliga andra) främmande tanke.²³ I en internationell belysning är det däremot den motsatta tanken, att ett ämne ensamt skulle utgöra hela litteraturvetenskapen, som framstår som främmande.

Utanför LV eller utanför Sverige förändras eller förskjuts följaktligen bilden. Ett exempel återfinns i HSFR:s utvärdering *Litteraturforskningen i Sverige 1989–1996*, färdigställd 2000. Till planeringen av denna utvärdering kom även »de språkvetenskapliga institutioner, som bedriver litteraturvetenskaplig forskning« att bjudas in.²⁴ Utvärderarna hämtades från Frankrike, Danmark och Norge. I utvärderingen framtonar en motbild till bilden av svensk litteraturvetenskap som ensidigt svenskinriktad; man konstaterar att detta visserligen gäller LV men fortsätter: »Däremot har efterkrigstiden otvivelaktigt sett en betydande ökning av svenska forskares deltagande i litteraturvetenskapens internationella samtal genom att det

tillkommit ett antal lärostolar i moderna språk med litterär inriktning.«²⁵

Min genomgång av den litteraturvetenskapliga avhandlingsproduktionen i Sverige²⁶ under åren 1999–2008 visar LV:s och språkämnenas andelar av den totala litteraturvetenskapliga avhandlingsproduktionen i Sverige. Litteraturvetenskapliga avhandlingar inom alla moderna och klassiska språk har medräknats under »språkämnen«. Primärt lingvistiskt inriktade eller ytterligare slags avhandlingar (exempelvis editioner av saktexter) har inte inkluderats. Ifråga om LV har av samma skäl teater- eller filmvetenskapliga avhandlingar uteslutits (det handlar totalt om 13 stycken); dessa hör, precis som de lingvistiska inom språkämnen, till andra vetenskapliga discipliner. Avhandlingar med litteraturvetenskaplig anknytning inom andra forskarutbildningsämnen inklusive avhandlingar framlagda vid Linköpings universitet med dess avvikande ämnesstrukturer, har inte heller de räknats med.

Antalet avhandlingar som primärt behandlar svenskspråkig skönlitteratur redovisas separat. Den som i någorlunda lika mån handlar om både svenskspråkig och annan litteratur räknas i denna kolumn som en halv avhandling. (Faktum är att några av dessa avhandlingar har lagts fram inom språkämnen. Det skall också noteras att det i LV och i enstaka fall inom andra ämnen dessutom finns metateoretiska, ämneshistoriska med flera avhandlingar som inte primärt utgår från ett skönlitterärt material på det ena eller det andra språket och att dessa givetvis inte har medräknats bland avhandlingarna om svenskspråkig litteratur.) Vidare redovisas antalet litteraturvetenskapliga avhandlingar författade på engelska språket, oavsett forskarutbildningsämne och forskningsobjekt.

Under den senaste tioårsperioden har, som framgår av tabellen, endast en minoritet (45,9 procent) av de litteraturvetenskapliga doktorsavhandlingarna i Sverige lagts fram inom ämnet litteraturvetenskap (LV). Majoriteten har tillkommit inom de språkämnen som Thomas

	TOTALT	LV	Språkämnen	Avhandlingar om svensk-språkig litt.	Avhandlingar skrivna på engelska
1999	34	17 (50%)	17 (50%)	14,5	14
2000	29	12 (41,4%)	17 (58,6%)	12	8
2001	34	15 (44,1%)	19 (55,9%)	11	16
2002	45	25 (55,6%)	20 (44,4%)	21	12
2003	50	23 (46%)	27 (54%)	18	16
2004	37	21 (56,7%)	16 (43,2%)	16,5	7
2005	38	12 (31,6%)	26 (68,4%)	12	13
2006	32	17 (53,1%)	15 (46,9%)	14	9
2007	33	14 (42,4%)	19 (57,6%)	10	11
2008	38	14 (36,8%)	24 (63,2%)	10	11
SUMMA	370	170 (45,9%)	200 (54,1%)	139 (37,6%)	112 (30,3%)

Olsson år 2001 kallade för »undantag från en regel«.

Det är bara 37,6 procent av alla avhandlingar som behandlar svenskspråkigt material. Det ovan citerade påståendet om att 90 procent av den svenska litteraturforskningen skulle behandla svenskspråkig litteratur kan avvisas.²⁷ Inom LV är andelen avhandlingar om denna litteratur ca 80 procent.

Vidare ger undersökningen vid handen att mer än var fjärde svensk litteraturvetenskaplig avhandling under tioårsperioden, 30,3 procent, är engelskspråkig. Här är självfallet den omfattande litteraturvetenskapliga avhandlingsproduktionen inom ämnet engelska dominerande,

men även inom exempelvis slaviska och orientalska språk, och fläckvis i LV, publiceras avhandlingar på engelska. I det inledande citatet ovan var det utan tvivel enbart avhandlingarna inom LV som avsågs med formuleringen »svenska litteraturvetenskapliga avhandlingar«.

Det finns idag bara en vag offentlig kritik mot att LV, som germanisten Edgar Platen formulerat det, har »anspråk på att vara allernärstående inom alla litterära och litteraturvetenskapliga områden«.²⁸ Samtidigt har övriga litteraturvetare bland annat därför svårigheter med att definiera sin disciplinära identitet. Vid sidan av Platen problematiserar även flera andra av bidragen till den litteraturdidaktiskt

inriktade volymen *Främlingskap och främmandegöring* (2009) på olika sätt det större litteraturvetenskapliga fältet i Sverige med LV och språkämnen.²⁹

Bakgrunden till dagens situation tycks för många vara höljd i dunkel. När Ken Benson hävdar att »[d]et har [...] utvecklats två parallella studiegångar för litteraturstudier i vårt land utan att något utbildningspolitiskt mandat har getts« är det en sanning med modifikation.³⁰ Utvecklingen mot en återetablering av litteraturforskningen i främmande språk inleddes med universitetsberedningen 1945 och accentuerades efter en utredning om professorer i ämnena 1968.³¹ Allra tidigast (åter-)etablerades litteraturvetenskapen inom ämnet engelska; påfallande sent (på allvar först på 1990-talet) kommer ämnet tyska in i bilden.³²

1968 års utredare, professorerna Korlén, Malmberg och Schaar, föreslår en rad åtgärder främst för att stärka den litteraturvetenskapliga forskningen inom engelska, tyska och romanska språk. De tre författarna konstaterar att »en stark lingvistisk slagsida« och litteraturforskningens svaga ställning i ämnena i fråga ännu på 1960-talet gjorde att Sverige kraftigt skilde ut sig från Danmark och Norge.³³

Det har lämnats olika förklaringar till detta förhållande. Korlén, Malmberg och Schaar anför »styrkan i den historisk-lingvistiska orientering, som under junggrammatikernas glansperiod präglade vår språkvetenskap (starkt påverkad av ledande nordister)« och lägger till att det dessutom kunde handla om att »göra en dygd av nödvändigheten.«³⁴ Thomas Olsson, som 2002 refererar denna del ur den otryckta utredningen, kritiserar de tre professorernas slutsats som uttryck för »en 'inomdisciplinär' felsyn.«³⁵ Han menar att förklaringen står att finna i positivismens genombrott som vetenskapsideal vid slutet av 1800-talet. Denna utveckling inom ämnet estetik, senare litteraturhistoria med poetik, anförd av Henrik Schück, fick följder för ansatserna till litteraturforskning inom de nuvarande språkämnenas föregångare:

»Litteraturforskningen inom språkämnen riskerade att bli en andra rangens forskning i jämförelse med den moderna grundforskningen, därför att den inte hade tillgång till den sortens källor som den moderna definitionen på vetenskaplighet förutsatte.«³⁶

Frågan om tillgång till källorna bidrog sannolikt till litteraturvetenskapens långvarigt svaga ställning inom främmande språk och till att den verksamheten än idag, trots sin ovedersägliga produktivitet, i bästa fall ses som »undantag«. Olsson pekar på det paradoxala i att det tidiga 1900-talets »vetenskapliga ideologi« var »komparatismen«, medan det var »den nationella grundforskningen« som i praktiken kom att utmärka forskningen³⁷: »Positivismen använder sig av komparatismen som förklaringsmodell, men dess forskningsobjekt är nationellt.«³⁸ Här finns, som Olsson nämner, en del av bakgrunden till även senare tiders förkärlek för svenska forskningsobjekt inom LV.³⁹ Den förkärleken tas upp i del 3 i denna artikel. Om LV, som vi tidigare sett, är långt ifrån identisk med den »svenska litteraturvetenskapen« i dess helhet, vad är det då för slags ämne?

Litteraturvetenskapen i Sverige – var finns komparatistiken och skandinavistiken?

Jag har redan berört frågan om att LV, till skillnad från ämnena *allmenn litteraturvitenskap* och *litteraturvidenskab* i Norge respektive Danmark, inte utgör någon renodlad allmän/jämförande litteraturvetenskap. I det sammanhanget har jag också nämnt att det i de två andra länderna existerar andra ämnen, där litteraturen på det egna nationalspråket behandlas, något som inte är fallet i Sverige. Det är därför angeläget att försöka

reda ut LV:s eventuella status som komparatistik och som skandinavistik/svensk filologi.

Samexistensen av svensk och allmän litteraturvetenskap inom ett och samma ämne kommenteras ibland av LV-företrädare. I Claes-Göran Holmbergs samtal med amerikanska litteraturforskare, utgivna 1994, händer det att ämnesstrukturer tematiseras, så i inledningen av samtalet med Stanley Fish, där Holmberg säger: »Vi har ju ett lite annorlunda institutionellt system för litterära studier i Sverige. Vi studerar både svensk och internationell litteratur på samma institution och det är också där vi sysslar med litteraturteori och litteraturhistoria.«⁴⁰ Holmbergs beskrivning motsvarar väl LV:s självbild: i beskrivningen av ett svenskt »institutionellt system för litterära studier« omnämns inte något utanför LV.

Denna uppfattning, att Sverige och LV representerar någonting annorlunda, men dock positivt, återfinns även i Staffan Bergstens jämförelse mellan LV (»vår svenska modell«) och litteraturvetenskapen i andra länder. Bergsten har uppenbarligen mött mycken »förvåning« och anklagelser om »ovetenskapligt diletanteri« då man i andra länder hört talas om LV.⁴¹ Trots att han menar att delar av kritiken »drabbar [...] tungt« försvarar han LV: svensk litteraturhistoria skulle bli »obegriplig« om man inte hade »valda delar av världslitteraturen som referenspunkter.«⁴² Vidare sägs det att »inhemsk«, svensk litteratur »inte« skulle vara »rik nog att erbjuda fullödiga exempel på de flesta viktigare perioder, genrer, skolor och stilriktningar.«⁴³ Mot detta kan invändas, att det inom utlandsskandinavistiken går utmärkt att undervisa i svenskspråkig litteraturhistoria utan att ta med texter från andra litteraturer på litteraturlistan.⁴⁴

Den svenskspråkiga litteraturens påstådda torftighet är dock inte Bergstens enda argument. Han talar också om »[nationell] isolationism och självtillräcklighet inom många länders litteraturvetenskap«, uppenbarligen i motsats till LV:s öppenhet för världslitteratu-

ren.⁴⁵ Här tycks han sätta likhetstecken mellan »många länders litteraturvetenskap« och samma länders litteraturvetenskapliga modersmålsfilologier. Denna syn, starkt präglad av den svenska (tänkta) ettämnestrutturen, missar dock det viktiga faktum att litteraturvetenskapen i de flesta länder finns starkt företrädd inom flera andra akademiska ämnen, nämligen främmandespråksfilologierna.

I engelskspråkiga sammanhang kallar sig LV vanligen för »Comparative Literature«, vilket – det tål att påpekas – faktiskt betyder »jämförande litteratur(vetenskap)«. Man inser att en beteckning som »Literary studies« skulle vara alltför diffus i internationella jämförelser; där är det snarast förbryllande att ett enda ämne ensamt skulle utgöra »litteraturvetenskapen«. Internationellt är det alltså som allmän/jämförande litteraturvetenskap man vill framstå.

Absurt missvisande blir den slentrianmässiga översättningen »litteraturvetenskap« = »Comparative Literature« i de engelskspråkiga sammanfattningarna i ämneshistoriken *Universitetsämne i brytningstider* (2005): här talas det om »the university discipline 'Literary History and Poetics', which, since around 1970, has come to be called 'Comparative Literature'«, en formulering som ovillkorligt leder tankarna fel.⁴⁶

I kontrast till den självbild som odlas inom LV verkar inte alla vara lika övertygade om att den allmänna/jämförande litteraturvetenskapen överhuvudtaget existerar i Sverige: »I Sverige finns [...] ingen verksamhet jämförbar med den man i Norge, Danmark och de flesta europeiska länder plus USA kallar 'allmän litteraturvetenskap' eller comparative literature«, konstaterar Arne Melberg.⁴⁷ I Sverige »läser man i stället 'litteraturvetenskap', vilket inkluderar den 'allmänna' litteraturen men som likafullt har tonvikten på den svenska.«⁴⁸ Melberg ser den allmänna litteraturvetenskapens svaga position, förstärkt av att forskningsintressena i ämnet gäller »svensk litteratur och åter svensk litteratur«, som »[e]n fatal miss i det svenska systemet.«⁴⁹

HSFR:s utvärdering nämner att »det vetenskapliga litteraturstudiet i Sverige skiljer sig från det internationella mönstret genom att huvudsakligen ha bedrivits som en egen disciplin«⁵⁰, LV med föregångare, som sägs ha koncentrerat sig på svensk litteratur.⁵¹ Bilden blir dock diffus: det hävdas att »litteraturforskningen sedan länge överskridit nations- och språkgränser« i Sverige redan före inrättandet av en professur med tillägget »särskilt allmän och jämförande litteraturhistoria« vid Stockholms högskola (1956).⁵² Samtidigt påpekas att just denna professur tillkom mot bakgrund av kritik om att LV skulle »vara alltför nationellt begränsad i sitt problemval«.⁵³ Denna paradox i en och samma historiska framställning återspeglar de inneboende paradoxerna inom LV.

På andra ställen i denna utvärdering är man mer distinkt när det gäller LV. Man saknar komparativa perspektiv i forskningen, i synnerhet i doktorsavhandlingarna.⁵⁴ Vidare beklagar man att litteraturteoretiska bidrag under den utvärderade tidsperioden är fåtaliga, och att de publicerats enbart på svenska – ett uttryck för »manglande internationalisering«.⁵⁵ Slutsatsen tydliggör glappet mellan ämnets anspråk och dess verkliga utformning:

Den skildrede situation i teoretiske og komparative studier er naturligvis særlig påfaldende, når man betænker, at litteraturfaget i Sverige er organiseret i særlige institutioner, som altså er adskilt – også sektionsmæssigt – fra fremmedsprogsinstitutterne (der bedriver en ganske væsentlig litteraturforskning [...]). Man skulle forestille sig, at den særlige organisation indebar en forpligtelse til at tage ansvaret for og lægge vægt på forskningen i det komparative, æstetikteoretiske og internationale perspektiv. Den faktiske situation er [...] at litteraturinstitutterne lægger hovedvægten på studiet af nationallitteraturen og det endda i et nærmest a-historisk perspektiv (»institutter for studiet af svensk litteratur efter 1930«).⁵⁶

Kritiken handlar alltså om en alltför stark centring på »nationallitteraturen«, något som även bekräftas av doktorsavhandlingarna i LV

från de senaste 10 åren (jfr ovan, del 2). Man kan jämföra med Claes-Göran Holmbergs ovan citerade beskrivning av LV. Vidare kan man fundera över Bergstens påstående om »[nationell] isolationism och självtillräcklighet« i andra länder.

En annan utvärdering, som enbart gällde ämnet LV och denna gång endast utbildningen, gjordes av Högskoleverket år 2006. Dess internationellt sammansatta bedömargrupp slog ned på samma problematik: »Vi är [...] förvånade över att man inte för en tydligare diskussion om ämnets identitet och huruvida den på grundnivå självklart skall bestå av företrädesvis svensk litteraturhistoria.«⁵⁷ Man förde också in en annan aspekt på LV:s påstådda karaktär av »allmän litteraturvetenskap«:

icke-svensk litteratur läses i översättning i en utsträckning som borde vara oförenlig med begreppet *allmän litteraturvetenskap*. Samtliga lärosäten rekommenderar givetvis sina studenter att läsa verken på originalspråket, men det är sällan ett krav. Detta får följder, inte bara för frågan om vilken litteratur som läses, utan också för internationaliseringen.⁵⁸

Apropå internationalisering tycks klyftan mellan LV och den tyska komparatistiken vad gäller synen på förutsättningarna för studiet av världslitteraturen vara avgrunds djup. »Die Lesefähigkeit in möglichst vielen Fremdsprachen ist für den Komparatisten unbedingte Voraussetzung«,⁵⁹ skriver Angelika Corbineau-Hoffmann i en introduktion till det senare ämnet. Vidare avråder hon från att välja komparatistik framför exempelvis germanistik, romanistik eller anglistik, om avsikten med detta val är att undvika studier i lingvistik, »da bekanntlich auch die Literatur aus Sprache besteht«.⁶⁰

Varken HSFR- eller HSV-kritiken i denna del satte tydliga avtryck i senare ämnesdebatt. Men möjligen är det ett tidens tecken att Anders Cullhed och Anders Olsson i DN-debatten 2007 trots allt börjar tala om »den svenska ämnesstrukturen« som ett problem:

Ett allvarligt problem i ämnet är fixeringen vid nationallitteraturen. Vid en jämförelse mellan avhandlingar från svenska institutioner i litteraturvetenskap och motsvarande arbeten från Norge och Danmark blir skillnaden flagrant. Den här kontrasten har sina särskilda förutsättningar i den svenska ämnesstrukturen, där man inte skiljer på vad man i grannländerna kallar nordisk filologi å ena sidan, allmän litteratur å den andra, men kruset går djupare än så.⁶¹

Oavsett vilka avhandlingar som har räknats in som »motsvarande arbeten från Norge och Danmark« är insikten om sambandet mellan ämnesstruktur och forskningsobjekt välgörande. Stefan Helgesson ställer i ett enkätsvar i *TFL* 2007:1-2 rentav den centrala identitetsfrågan. Han hävdar att »litteraturvetenskapen« (alias LV) står vid »ett vägsäl«:

ska man under den »allmänna litteraturvetenskapens« täckmantel fortsätta att förvalta en i huvudsak svensk lärdomstradition, eller ska man delta i den internationella förnyelsen av litteraturstudiet inom områden som medieteorier, översättningsstudier och »global komparatism«? Eller enklare: är vi skandinavister eller komparatister? Det går att anföra goda argument för bägge alternativen.⁶²

Så direkt, och med hänvisning till internationellt gångbara ämnesbeteckningar, har frågan sällan ställts. Ordet »täckmantel« låter antyda att det finns en betydande skillnad mellan den officiella bilden och den faktiska verksamhetens karaktär. Genom ordvalet »vägsäl« antyder Helgesson att de två komponenterna, den komparatistiska och den skandinavistiska, inte kan fortsätta att samexistera inom en ämnesstruktur. Detta är en viktig insikt.

»Skandinavister eller komparatister«, var Helgessons fråga. Om LV, som många konstaterat, inte motsvarar den allmänna/jämförande litteraturvetenskapen, hur står det då till med LV som »skandinavistik«?

I studieplanerna särbehandlas knappast norsk-, dansk- eller isländspråkig litteratur i förhållande till övrig »västerländsk« litteratur på det sätt som görs med den svenskspråkiga, och det forskas inte mycket på dessa litteraturer.

Även HSFR:s utvärderare observerade att ämnesområdet »nordisk litteratur« är eftersatt.⁶³

Trots kritik mot självbilden har även Stefan Helgesson beskrivit fokuseringen på svenskspråkig litteratur som »rimlig«: »vem ska annars måna om svenskan?«⁶⁴ Men motsvarar LV då snarast ämnesmodellen svensk filologi (här försöksvis kallad 'svecistik')?

Staffan Bergsten förklarar icke-svenskspråkig litteraturs närvaro i ämnet med dess inflytande på »vår egen« litteratur.⁶⁵ Därmed beskriver han egentligen LV som en modersmålsfilologi: den icke-svenska litteraturen finns där som »referenspunkter« för förståelsen av den svenska litteraturen, som tydligen är huvudsaken.⁶⁶ I motsats till denna syn innehåller emellertid »kursmålen« för universitetskurser i LV vanligtvis ingenting om kunskaper om svenskspråkig litteratur, men däremot om »västerländsk« litteratur. Att det läses svenskspråkig originallitteratur framgår i allmänhet bara längre ned i kursplanerna, i innehållsbeskrivningarna för de enskilda momenten, men anledningen till denna litteraturs rikliga förekomst där, och avvägningen gentemot översatt icke-svensk litteratur, motiveras inte. LV:s status som svensk filologi vill man uppenbarligen inte kännas vid.

Den illa motiverade blandningen av svenskspråkig originallitteratur och västerländsk litteratur i översättning bidrar till ett oklart fokus. Frånvaron av en genuin litteraturvetenskaplig skandinavistik eller svecistik är även den problematisk i internationaliseringssammanhang.

Men om LV varken motsvarar skandinavistik/svensk filologi eller allmän/jämförande litteraturvetenskap, vad är ämnet då? Ämnesbeteckningen »litteraturvetenskap« erbjuder ett bekvämt skydd mot detta slags frågor: LV är »litteraturvetenskap«, rentav »litteraturvetenskapen« – det hörs ju på namnet. På senare tid har man dock behövt göra preciseringar även inom Sverige, då LV måste se sig själv i en större inhemsk litteraturvetenskaplig kontext. I den internationellt inriktade MA-utbildningen i Lund, delvis gemensam för samtliga litteraturveten-

skapliga ämnen, heter respektive ämnens inriktningar »engelskspråkig« eller »franskspråkig litteratur«. Även LV måste därmed bekänna färg, och dess inriktning inom utbildningen kallas för »allmän litteraturvetenskaplig och skandinavisk inriktning«. I Stockholm har ett liknande samarbete lett till den likaledes intressanta beteckningen »allmän och svensk inriktning«.

LV:s problematiska karakteristika belyses i den kritiska receptionen av antologin *Texter från Sapfo till Strindberg* (2006), avsedd som läromedel i LV. Urvalsprinciperna ifrågasätts av Maja Lundgren, som anser att »det svenska är överrepresenterat« i 1800-talsavsnittet. Hon förutsätter att avsikten var att ge »en översikt över den västerländska kanon«, och där kan väl, menar hon, inte det svenska spela en så stor roll, »om man nu inte vill hävda att den svenska artonhundratalslitteraturen utgör skapelsens krona«. ⁶⁷ Då avsikten närmare bestämt var att utforma en antologi för LV, träffar Lundgrens kritik indirekt LV som allmän litteraturvetenskap och dess oklara balans mellan svensk originallitteratur och översatt västerländsk litteratur.

Ifråga om översättningar ser Pil Dahlerup trots beröm »oändligt många stora och små problem«. ⁶⁸ Bland annat reagerar Dahlerup på att till och med engelskspråkig lyrik återges enbart i svensk översättning. Hon skriver att »det främmande är välkommet bara det blir svenskt« i antologin. ⁶⁹ Dahlerup menar vidare att antologin »medverkar till att begränsa perspektivet genom att inte ens stimulera de studerande till att läsa engelska«, vilket hon ser som »skrämmande«. ⁷⁰

Cecilia Alvstad pekar på att översättningarna inte har getts någon »historisk situering«, att man som läsare inte får veta när den enskilda översättningen är gjord, och att det därför rent konkret är »omöjligt för läsaren att resonera kring huruvida ålderdomliga ord och uttryck i de översatta texterna finns där för att texten är översatt för länge sedan eller för att en samtida översättare medvetet försökt skapa en äldre stämning i den översatta texten«. ⁷¹ Alvstad ser själv översättningar generellt som i hög grad legitima studieobjekt,

som måste betraktas i sin specifika tillkomstkontext, och i sin roll som internationella budbärare, men *inte* som lämpliga ersättningar för originaltexten. ⁷² Hennes precisa kritik gäller uttryckligen även LV som ämne, där översättningar »finns men är osynliggjorda som översättningar«. ⁷³

Det som för grundkurserna framställs som oproblematiskt, att läsa översättningar som ersättning för originaltexter, tycks dock inte vara accepterat i självständiga arbeten på högre nivå. ⁷⁴ Ulf Malm uttrycker skarp kritik när han i sin undersökning av studentuppsatser i LV vid Uppsala universitet stöter på ett antal C- och D-uppsatser om ryskspråkig litteratur från 1971–1972, där författarna enbart utgår från svenska översättningar. ⁷⁵ Praxisen är uppenbarligen ovanlig på denna nivå i LV, och att den inte kan tillämpas i forskningen framstår som självklart. ⁷⁶ Frågan är då med vilken rätt man inom LV fortsätter att tillämpa ett synsätt i undervisningen på grundnivå som är otänkbart i forskningen.

De i den interna ämnesdebatten klart underbelysta frågorna om den internationella ekvivalensen, om balansen mellan »svenskt« och »allmänt« innehåll, om översättning kontra originalspråk, tillsammans med den monopolistiska hållningen och de framgångsrika försöken att identifiera disciplinen med ämnet, skulle jag vilja identifiera som centrala i LV:s doxa, nog rentav mer grundläggande än de element i den som Hanne-Lore Andersson identifierar. ⁷⁷ Det är knappast någon tillfällighet att den mer omfattande kritiken i dessa delar inte kommer inifrån ämnet.

Litteraturvetenskapen i Sverige – framtidsperspektiv

Litteraturvetenskapen undersöker *språk* – litteratur är konstnärlig språkanvändning. Med olika metoder, utgångspunkter och arbetsfält kan en specialiserad språkvetenskap (lingvistik)

och en specialiserad litteraturvetenskap komplettera varandra i studiet av ett enskilt språk. Men inte heller i språkämnena (eller filologierna) är man klar över centrala identitetsproblem: är det språket, eller är det språkområdet, som utgör det samlande studieobjektet? Skillnaden mellan att använda uttrycken »tysk litteratur«, »tyskspråkig litteratur« och »de tyskspråkiga ländernas litteratur« är större än man i förstone anar. Att insikter om litteraturens roll i det egna ämnet saknas hos många studenter och universitetslärare i Sverige, har Alvstad och Castro visat i en nylig artikel genom att studera attityder inom ämnet spanska.⁷⁸ Även om dessa problem inte är specifika för Sverige, borde språkämnenas litteraturvetare sannolikt sysselsätta sig mer intensivt med dem, samtidigt som denna grups synlighet i den offentliga diskussionen om litteratur och litteraturforskning i Sverige måste förbättras. De båda ambitionerna låter sig faktiskt kombineras.

De olika litteraturvetenskapliga ämnena på vissa universitet har idag ett närmare samarbete (delvis betingat av Bolognaprocessen); man kan jämföra med HSV:s bedömning av LV 2006, där man hade »saknat« just samarbete »mellan litteraturvetenskap och de främmande språken.«⁷⁹ Leder då exempelvis det nära samarbetet vid Lunds universitet till en ökad medvetenhet om disciplinens verkliga utbredning? Slavisten Fiona Björlings vittnesmål tycks visa på något annat:

Allmänlitteraturvetare finner det besvärligt att vi kommer dragandes med främmande språk, – engelska, tyska, ryska – och de tycks förväxla ett genuint intresse för språk med kampen för språkfärdighet. [...] Kan det vara så att komparativister, som läser en del främmande litteratur i översättning, betraktar våra filologiska ambitioner att läsa i originalspråk som beundransvärda men inte absolut nödvändiga? Språkkänslighet förväxlas med språkfärdighet och t.o.m. språkvetenskap som disciplin.⁸⁰

Jag tror att Björling har ännu en viktig poäng när hon i ett annat sammanhang näm-

ner »en risk att litteraturstudier – utan koppling till språkstudier – glider över till studiet av den ryska respektiv[e] polska litteraturen i översättning«.⁸¹ Att hävda litteraturens fundamentala språklighet framstår för mig som en möjlig gemensam uppgift för språkämnenas litteraturvetare – inte minst gentemot LV.

Finns det då fördelar med att bedriva litteraturvetenskap inte i ett, utan i flera ämnen? Tvivelsutan. Möjligheterna till differentiering och nydanande forskning torde vara större när flera ämnen, vart och ett i kontakt med varsin internationell forskningsmiljö, med lingvistiska experter på det aktuella språket och med specialintresserade studenter bidrar till en litteraturvetenskaplig helhet. Med detta sagt, måste det också understrykas att det nationella och internationella samarbetet mellan de litteraturvetenskapliga ämnena kan och bör vara tätt och mångskiktat, också för att undvika intellektuell likriktning i små ämnesmiljöer.

Som jag har antytt, anser jag att den olyckliga beteckningen »litteraturvetenskap« för LV borde avskaffas. Detta har två skäl:

- Beteckningen är hegemonistisk, exkluderande och därmed i dagens situation helt missvisande. Såväl inåt som utåt ger den en falsk bild av att ämnet ensamt skulle utgöra hela den litteraturvetenskapliga disciplinen i Sverige.
- Beteckningen är diffus. Den oprecisa ämnesbeteckningen befriar LV från kravet att definiera om man i första hand är ett skandinavistiskt/'svecistiskt' ämne eller ett komparatistiskt.

En förändring av ämnesbeteckningen torde dock få andra konsekvenser. Om LV började se sig som en av flera aktörer på ett större litteraturvetenskapligt fält, och om man också ifrågasatte samexistensen av svenskt och allmänt innehåll i ett ämne borde det få återverkningar på ämnesidentiteten. Grundproblemet i svensk litteraturvetenskap som helhet är heller inte LV:s äm-

nesbeteckning – det är LV:s existens. LV borde ersättas av två tydligare fokuserade ämnen:

- «Svenskspråkig» eller »skandinavisk litteratur«, en naturlig del av den internationella skandinavistiska litteraturvetenskapen. Ämnets inriktning motsvarar de allra flesta LV-företrädarnas forskningsintressen.
- »Allmän/jämförande litteraturvetenskap«, ett resursämne av renodlat övergripande karaktär, som också rör sig bort från LV:s lätt-sinniga hållning till fenomenet litterär över-sättning.

Är detta realistiskt? Ända sedan P.D.A. Atterbom på 1830-talet etablerade föregångaren till dagens LV har studiet av svenskspråkig litteratur och den allmänna litteraturhistorien/litteraturvetenskapen trängts inom ett enda ämne i Sverige. Å andra sidan skilde man åtminstone in på 1950-talet mellan »allmän« och »svensk« litteraturhistoria som två olika komponenter inom ämnet. I dagens LV är dessas samexistens otydligt motiverad, och ämnesidentiteten och ämnesbeteckningen bidrar som nämnts till att dölja detta faktum. I denna problematik borde en mer omfattande diskussion ta sin utgångspunkt.

1. Anders Johansson [f. 1963], »The Nothing That Is«, [recension av] Daniel Andersson, *The Nothing That Is: The Structure of Consciousness in the Poetry of Wallace Stevens*, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2007:1-2, s. 133.
2. Kerstin Kåll, »Inget bråk om stiftelserna vid deras 10-årsjubileum«, i *Universitetsläraren*, 2004:9. Elektroniskt publicerad under: <http://www.sulf.se/templates/CopyrightPage.aspx?id=1249> [läst 2009-04-24].
3. »Varför händer så lite nytt inom den litteraturvetenskapliga forskningen?«. Pressmeddelande, Göteborgs universitet 2008-04-04. <http://tentakel.vr.se/pressmeddelanden/pressmeddelanden/varforhandersalitenyttnomdenlitteraturvetenskapligaforskningen.5.6918be83118f5e969e38000935.html> [läst 2009-06-25].
4. Jfr Søren Kjørup, *Menneskevidenskaberne: problemer og traditioner i humanioras videnskabssteori*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 1996, s. 17.
5. Bengt Landgren, »Inledning«, i dens. (red.), *Universitetsämne i brytningstider: studier i svensk akademisk litteraturundervisning 1947–1995*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2005, s. 11.
6. Anders Johansson [f. 1968], »Till vad behövs litteraturvetenskap? Om en frågas frånvaro

i svensk litteraturforskning«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2000:3-4, s. 5 f.

7. Ibid., s. 6.
8. Om *allmenn litteraturvitenskaps* sena tillkomst som självständigt forskningsämne jfr Atle Kittang, »Norsk litteraturvitenskap i fortid og framtid: faghistoriske og fagpolitiske perspektiv«, i dens. och Ulf Lie (red.), *Litteraturforskning og litteraturformidling: perspektiv på ei legitimeringskrise*. Bergen: Univ. forl., 1982, s. 133–146, särskilt s. 139 f.
9. Jfr Erik Bjerck Hagen et al., »Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift«, i *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift*, 1998:1, s. 2.
10. Däremot skulle omdömet »teoretiskt underutvecklad« kanske ha stämt in bättre på dessa ämnen, åtminstone för tio år sedan. Jfr Bo Öhngren (red.), *Litteraturforskningen i Sverige 1989–1996: en evaluering*, Stockholm: HSFR, 2000, s. 92, där följande sägs om språkämnenas litteraturvetenskap: »Teori- og metodebevidstheden er lav, og lysten til at indgå i kritisk-teoretisk diskussion er ikke påfaldende«.
11. Eva Hemmungs-Wirtén kan tyckas problematisera detta när hon skriver: »Litteraturvetenskaplig forskning behöver inte nödvändigtvis utövas på litteraturvetenskapliga institutioner«. Eva Hemmungs-Wirtén, »Desperately Seeking

- Spivak: Litteraturvetenskapens Subjekt och Objekt», i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2000:3-4, s. 13–20. Detta gäller dock främst artikelförfattarens egen arbetssituation; i artikeln som helhet står det helt klart att »litteraturvetenskapen« i Sverige är identisk med »ämnet« – LV.
12. Eva Hættner Aurelius, »Om blodförluster: en kommentar till Peter Lutherssons paranoiakritik i 11 punkter«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2001: 1, s. 61.
 13. Torbjörn Forslid & Anders Ohlsson, *Hamlet eller Hamilton? Litteraturvetenskapens problem och möjligheter*, Lund: Studentlitteratur, 2007, s. 74.
 14. Thomas Olsson, »Litteraturforskning – estetik eller filologi«, i Per Dahl & Torill Steinfeld (red.), *Videnskab og national opdragelse: studier i nordisk litteraturhistorieskrivning, Del 1*, København: Nordisk Ministerråd, 2002, s. 54.
 15. Anna Nordenstam, *Begynnelse: litteraturforskningens pionjärvinnor 1850–1930*, Stockholm/Stehag: Symposion, 2001, s. 231.
 16. *Ibid.*, s. 229.
 17. Jfr diskussionen *ibid.*, s. 15ff.
 18. Stefan Helgesson, »Om att vara eller inte vara global«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2002:1, s. 30.
 19. *Ibid.*, s. 26.
 20. För liknande kritiska anmärkningar om användningen av termen »språkvetare«/»språkvetenskap« jfr Fiona Björlings reflektioner (citerade i del 4) och Edgar Platen: »Litteraturens språk och kravet på en (främmande) kulturell kanon«, övers. Monica Haglund-Dragic, i Staffan Thorson & Christer Ekholm (red.), *Främlingskap och främmandegöring: förhållningssätt till skönlitteratur i universitetsundervisningen*, Göteborg: Daidalos, 2009, s. 433, anm. 12.
 21. Per Erik Ljung: »Vad ämnet är – och kunde vara«, i *TijdSchrift voor Skandinavistiek*, 30:1 (2009), s. 135 f.
 22. Cecilia Alvtad & Andrea Castro, »Conceptions of Literature in University Language Courses«, i *The Modern Language Journal*, 93:ii (2009), s.182, anm. 3.
 23. En av de få gånger litteraturvetenskaplig undervisning i språkämnen har tagits upp i TFL var 2002, när LV-företrädaren Karin Möller inledde en artikel med frågan: »Vad är poängen med litteraturstudier inom ramen för ett språkämne?« Karin Möller »Litteraturstudiet inom språkämnen på universitet«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2002:3, s. 13, och när Maria Olaussen, litteraturvetare inom ämnet engelska, bland annat förde en kort diskussion om ämnet engelska i svensk och internationell kontext. Maria Olaussen: »Litteratur, demokratisering och pedagogisk praktik«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2002:3, s. 21–29.
 24. Öhngren, *Litteraturforskningen i Sverige 1989–1996*, 2000, s. 7.
 25. *Ibid.*, s. 28.
 26. I första hand baserad på sökningar i LIBRIS (libris.kb.se), kollationerade bland annat mot institutionernas egna förteckningar över doktorsavhandlingar, då sådana funnits tillgängliga.
 27. Här har visserligen inte all forskning, utan endast en del av densamma (doktorsavhandlingarna), undersökts. Den stora skillnaden mellan den påstådda andelen i forskningen som helhet och den statistiskt påvisade i avhandlingsproduktionen är dock så betydande att påståendet kan betraktas som falsifierat.
 28. Platen, »Litteraturens språk och kravet på en (främmande)kulturell kanon«, 2009, s. 410.
 29. Detta gäller även hispanisterna Castros, Alvtads och Bensons bidrag, dock ej LV-företrädarnas. Benson ser volymen som ett »banbrytande« samarbete mellan LV och språkämnen. Ken Benson, »Litteraturhistoriers konstruktion av främmande kulturtraditioner«, i Thorson & Ekholm (red.), *Främlingskap och främmandegöring*, 2009, s. 441–503, s. 441.
 30. *Ibid.*
 31. Det är intressant att Svante Nordin i sin skildring av svensk humaniora (*Humaniora i Sverige: Framväxt – Guldålder – Kris*, Stockholm: Atlantis, 2008) inte tar upp språkämnenas litteraturvetenskap, vare sig i kapitlet om estetiska vetenskaper (s. 176–207) eller i kapitlet om språkvetenskapen (s. 242–245), när det gäller den moderna »kristiden« (1960-talet och framåt). Däremot nämns förekomsten av litteraturvetenskap inom dessa ämnen avseende 1910–1950-talen (s. 107), paradoxalt nog en tid då denna verksamhet var mycket marginell. Möjligen har det en viss betydelse att den stora

- positiva utvecklingen för den litteraturvetenskapliga forskningen inom främmande språk har ägt rum parallellt med det som Nordin generellt identifierar med »humanioras kris«.
32. Jfr Elisabeth Wåghäll Nivre, »Das Studium älterer und mittlerer deutscher Literatur in Schweden?«, i Werner Roggausch (red.), *Germanistentreffen Deutschland – Dänemark – Finnland – Island – Norgegen – Schweden, 9.-13-10.2000: Dokumentation der Tagungsbeiträge*, Bonn: DAAD, 2001, s. 137, och Platen, »Litteraturens språk och kravet på en (främmande)kulturell kanon«, 2009, s. 409 och 433, anm. 13.
 33. Gustav Korlén, Bertil Malmberg och Claes Schaar, »Till Fakultetsberedningen för humaniora och teologi. Universitetskanslersämbetet. Stockholm« [1968]. Kopia i Stockholms universitets arkiv, Universitetsförvaltningens arkiv, E 1:187, s. 3 f. Betänkandet saknas i Universitetskanslersämbetets eget arkiv.
 34. *Ibid.*, s. 4.
 35. Olsson, »Litteraturforskning – estetik eller filologi«, 2002, s. 81.
 36. *Ibid.*, s. 80 f.
 37. *Ibid.*, s. 81.
 38. *Ibid.*, s. 77.
 39. Jfr *ibid.*
 40. Claes-Göran Holmberg, *Texter och kontexter: samtal med 15 amerikanska litteraturforskare*, Lund: Litteraturvetenskapliga institutionen, Absalon, bd. 5, 1994, s. 21. Fishs svar andas välvilja och en förmodan om att engelskämnet i USA är på fallrepet.
 41. Staffan Bergsten, *Litteraturhistoriens grundbegrepp*, Lund: Studentlitteratur, 1990, s. 19.
 42. *Ibid.*, s. 20.
 43. *Ibid.*, s. 21.
 44. Här ansluter naturligtvis en annan diskussion, den om huruvida även översättningar bör räknas till respektive målspråks litteratur. Detta behandlas bland annat i Cecilia Alvstad, »Förhållningssätt till översättningar i universitetsundervisningen«, i Thorson & Ekholm (red.), *Främlingskap och främmandegöring*, 2009, s. 261–318, här främst s. 272 ff.
 45. Bergsten, *Litteraturhistoriens grundbegrepp*, 1990, s. 21.
 46. Bengt Landgren et al., »Abstract« i Landgren (red.), *Universitetsämne i brytningstider*, 2005, s. [4]. Samma översättning förekommer i bokens *Summary* på s. 705 (försedd med okommenterad svensk ekvivalent »Litteraturvetenskap«) och s. 712, medan det på s. 709 framgår att »litteraturvetenskap« är »equivalent to the German term *Literaturwissenschaft*«.
 47. Arne Melberg, »Stagnation hotar svenska litteraturstudier«, i *Svenska Dagbladet* 2005-08-06, elektroniskt publicerad under: http://www.svd.se/kulturnoje/understreckat/artikel_445129.svd [läst 2009-04-24].
 48. Arne Melberg, »För egen räkning: nordisk humaniora«, i *Nordisk Tidskrift*, 2007:4, s. 392.
 49. *Ibid.*
 50. Öhngren, *Litteraturforskningen i Sverige 1989–1996*, 2000, s. 32. Notera användningen av »disciplin« som synonym med »ämne«.
 51. Jfr *ibid.*, s. 28.
 52. *Ibid.*, s. 21.
 53. *Ibid.*, s. 27.
 54. Jfr *ibid.*, s. 50.
 55. *Ibid.*, s. 47.
 56. *Ibid.*, s. 51.
 57. *Rapport 2006:13 R: Utvärdering av ämnena litteraturvetenskap och retorik vid svenska universitet och högskolor*, Högskoleverket, Stockholm, s. 44.
 58. *Ibid.*, s. 46.
 59. Angelika Corbineau-Hoffmann, *Einführung in die Komparatistik*, 2., överarbetade und erweiterete Auflage. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2004 [2000], s. 11. »Läsfärdighet i så många främmande språk som möjligt är en absolut förutsättning för komparatisten«.
 60. *Ibid.*, s. 9 f. »eftersom även litteraturen som bekant består av språk«.
 61. Anders Cullhed och Anders Olsson, »Mekanisk teoriimport är problemet«, i *Dagens Nyheter* 2007-10-10 <http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/mekanisk-teoriimport-ar-problemet-1.700979> [läst 2009-06-25].
 62. Svar av Stefan Helgesson i Anders Cullhed et al., »Tjänsteställningssystemet. Enkät.«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 2007:1-2, s. 10.
 63. Öhngren, *Litteraturforskningen i Sverige 1989–1996*, 2000, s. 16.
 64. Stefan Helgesson, »Om att vara eller inte vara global«, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2002:2, s. 26.

65. Bergsten *Litteraturhistoriens grundbegrepp*, 1990, s. 20.
66. Ibid.
67. Maja Lundgren, »...för att de är värda det«, i *Aftonbladet* 2007-02-07; elektroniskt publicerad under <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article483506.ab> [läst 2009-04-24].
68. Pil Dahlerup, »Kram, kritik och kris«, övers. Linda Östergaard, i *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2007:4, s. 6.
69. Ibid., s. 7.
70. Ibid.
71. Alvstad, »Förhållningssätt till översättningar i universitetsundervisningen«, 2009, s. 298.
72. Ibid., s. 265.
73. Ibid., s. 297.
74. Jfr en parallell iakttagelse hos Alvstad, ibid. s. 263.
75. Ulf Malm, »När litteraturhistoria med poetik blev litteraturvetenskap: påbyggnadsuppsatser i ämnet vid Uppsalainstitutionen 1965–1975«, i Landgren (red.), *Universitetsämne i brytnings-tider*, 2005, s. 420 f.
76. Staffan Bergsten ser detta som en delförklaring till koncentrationen vid den egna litteraturen. Jfr Bergsten *Litteraturhistoriens grundbegrepp*, 1990, s. 21.
77. Andersson definierar 'doxa' som följer: »det som av forskare inom fältet anses vara den etablerade och konsekrerade uppfattningen, det som inte anses behöva något rättfärdigande«, Hanne-Lore Andersson, *Doxa och debatt: litteraturvetenskap runt sekelskiftet 2000* (diss.), Göteborg: Makadam, 2008, s. 36 (kursiveringar och understrykning i orig.), och identifierar en urvalsdoxa (dock *inte* ur aspekten svenskspråkigt/icke-svenskspråkigt material) och en metoddoxa.
78. Alvstad & Castro, »Conception of Literature in University Language Courses«, 2009, s. 174.
79. *Rapport 2006:13 R*, s. 12.
80. Fiona Björling, »Språkets betydelse för [sic] litteraturvetenskap under 1900- och 2000-talen: Farhågor och förhoppningar i den postlingvistiska tidsåldern«, i Ingunn Lunde (red.), *jostein 70: post festum skrift*. Bergen, 2007. Publicerad elektroniskt under: <http://www.hf.uib.no/i/russisk/landslide/j70.pdf>, s. 17.
81. Fiona Björling, »Språkets betydelse för litteraturvetenskapen«, opublicerat föredrag, Lunds universitet 2008-09-26. Ett stort tack till Fiona Björling, som givit mig tillgång till föredragstexten.

Nyckelord: litteraturvetenskap i Sverige, ämnesidentitet, jämförande litteraturvetenskap, litteraturvetenskap i främmande språk.

Keywords: literary studies in Sweden, disciplinary identity, Comparative Literature, literature in foreign languages

Summary

Literary Studies in Sweden: an Analysis of a Confusion of Ideas

The article addresses questions of disciplinary identity within literary scholarship in Sweden. In the first part it is shown in a number of examples how researchers in the Swedish university subject »litteraturvetenskap« – when debating or mentioning »literary scholarship in Sweden« – are identifying this field solely with their own subject, thus neglecting the existence of literary studies at all levels within several other subjects, i. e. the foreign languages: English, German, French etc. In a second part, statistics on the dissertations presented in the field of literary studies during the years 1999–2008 are presented. The statistics show that the majority of these dissertations were in fact presented not in »litteraturvetenskap«, but in foreign languages. In a third part, the absence of both a Scandinavian Literature subject and a Comparative Literature subject in Sweden is discussed. The Swedish/Scandinavian and the general/comparative components are thought to be combined in the subject »litteraturvetenskap«. However, their coexistence in one subject is insufficiently motivated, and the balance between the two is far from ideal. The Swedish component dominates, especially in research. The hegemonic and, at the same time, essentially unclear name »litteraturvetenskap« for the university subject in fact seems to conceal the problems outlined. In the conclusion, a suggestion is made to split »litteraturvetenskap« into one subject for Swedish-language or Scandinavian literature and another subject concerned with more general issues, a sort of Comparative Literature subject.

Esbjörn Nyström
Avdelningen för skandinavistik
Tartu universitet
esbjorn.nystrom@ut.ee